

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ચંદ્ર સિંહ

વિરુદ્ધ

રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્ય.

૨૨ જુલાઈ, ૨૦૦૩

[વી. એન. ખરે, મુખ્ય ન્યાયાધીશ., એસ. બી. સિંહા અને ડૉક્ટર.એઆર.

લક્ષ્મણન, ન્યાયમૂર્તિઓ.]

સેવા કાયદો:

રાજસ્થાન સેવા નિયમો, ૧૯૫૧ (સુધારેલા અને સૂચિત)–નિયમ ૫૬–
રાજસ્થાન સિવિલ સર્વિસ (પેન્શન) નિયમો, ૧૯૯૬–નિયમ ૫૩–ઉચ્ચ
ન્યાયિક સેવા–નિવૃત્તિ–નિવૃત્તિ વય પ્રાપ્ત કરવા પર–નિયમ ૫૬માં તારીખના

જાહેરનામા દ્વારા સુધારો કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં નિવૃત્તિની વય વધારીને ૬૦ વર્ષ કરવામાં આવી છે. ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ પહેલાં ૫૮ વર્ષની નિવૃત્તિ વય પ્રાપ્ત કરતા સભ્યો, ઉચ્ચ અદાલતની સમિતિએ શોધી કાઢ્યું કે અધિકારી પાસે સેવાના વિસ્તરણ માટે પૂરતી સંભાવના નથી-૩૧/૦૩/૧૯૯૯-ટકાઉપણું-થી અસર સાથે ફરજિયાત નિવૃત્તિ આદેશ:તારીખની ૨૭/૦૬/૧૯૯૮ ની સૂચના દ્વારા સુધારેલા નિયમ પડને ધ્યાનમાં રાખીને નિવૃત્તિ કાર્યવાહી ગેરકાયદેસર છે-નિવૃત્તિ વય લંબાવવી અને ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરવા પર કામગીરીની સમીક્ષા પણ થવી જોઈએ નહીં-ઉચ્ચ અદાલત અગાઉ નિયમ પડ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરી શકી ન હોત, જેમ કે તારીખની સૂચના દ્વારા સુધારેલ ૨૮/૧૨/૧૯૯૮ કારણ કે મૂળ અધિકારને અસર કરતા આદેશો આવા કાયદા હેઠળ અમલમાં આવ્યા પછી જ કરી શકાય છે અને તેની અપેક્ષાએ નહીં-જો કે, વાર્ષિક ગુપ્ત અહેવાલોના આધારે યોગ્ય કેસ નથી જ્યાં આ અદાલતે તેના વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ-આગળ શંકાસ્પદ અખંડિતતાની વ્યક્તિઓની સેવામાં ચાલુ રહેવું ઈચ્છનીય નથી-તેથી , નિવૃત્તિને પ્રથમ દૃષ્ટિએ અને સજા તરીકે ગણવામાં આવતી નથી અને તેઓ સેવા દરમિયાન મેળવેલા તેમના લાભનો કોઈ ભાગ ગુમાવતા નથી-ઉચ્ચ અદાલત અને રાજ્ય સરકારે તમામ નિવૃત્તિ લાભો ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપ્યો-ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦-કલમ ૨૩૫, ૨૨૬, ૩૨ અને ૧૪૨.

અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશો સંઘના કેસમાં, ન્યાયિક અધિકારીઓની નિવૃત્તિની સામાન્ય વય ૬૦ વર્ષ હોવાનું જાળવી રાખીને, નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો કે હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયાધીશ દ્વારા નિયુક્ત સમિતિ સભ્યોની ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં તેમની ક્ષમતા શોધવા માટે તેમના રેકૉર્ડની સમીક્ષા કરશે અને જેઓ યોગ્ય ન જણાય તેમને ૫૮ વર્ષની વયે ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરવામાં આવશે.ત્યારબાદ, નિવૃત્તિ વયને સંચાલિત કરતો વૈધાનિક નિયમ બનાવવામાં આવ્યો હતો.રાજસ્થાન સિવિલ સર્વિસીસ (પેન્શન) નિયમો, ૧૯૯૬ના નિયમ ૫૩માં ૨૫ વર્ષની લાયકાત ધરાવતી સેવા પૂર્ણ કર્યા પછી અથવા ૫૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કર્યા પછી, જે પણ પહેલા હોય, નિવૃત્તિ પહેલાની આકારણી માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.રાજસ્થાન સેવા નિયમોના નિયમ ૫૬એમાં તારીખ ૧ની સૂચના દ્વારા સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે સતત ઉપયોગી હેતુ માટે સંભવિત ન્યાયિક અધિકારીઓની નિવૃત્તિ વય ૬૦ વર્ષ હશે, જ્યારે અન્ય લોકો માટે તે ૫૮ વર્ષ હતી.૨૭/૦૬/૧૯૯૮ ના જાહેરનામા દ્વારા, તમામ સરકારી કર્મચારીઓ માટે નિવૃત્તિ વય વધારીને ૬૦ વર્ષ કરવામાં આવી હતી.વધુમાં નિયમ ૫૬માં સુધારા દ્વારા ૨૮/૧૨/૧૯૯૮ ના જાહેરનામા દ્વારા ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ નિવૃત્તિ વયમાંથી ૫૮ વર્ષ સુધી ઘટાડવામાં આવી હતી, જેમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે ૫૮ વર્ષથી વધુ ઉંમરના તમામ સરકારી કર્મચારીઓને ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ પર નિવૃત્ત કરવામાં આવશે, જે અપવાદને આધિન છે કે

ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા સતત ઉપયોગી હેતુ માટે સંભવિત માનવામાં આવતા ન્યાયિક અધિકારીઓ માટે નિવૃત્તિ વય ૬૦ વર્ષ હશે જ્યારે અન્ય લોકો માટે તે ૫૮ વર્ષ હશે.

અપીલકર્તાઓ રાજસ્થાન ઉચ્ચ ન્યાયિક સેવાના સભ્યો છે.અપીલકર્તા C એ ૧૨/૦૩/૧૯૯૯ પર ૫૮ વર્ષ, B એ ૧૯/૦૯/૧૯૯૮ પર અને M એ ૦૪/૦૧/૧૯૯૯ પર વય પ્રાપ્ત કરવાની હતી.ત્રણ ન્યાયાધીશોની સમિતિએ અપીલકર્તાઓ સહિત કેટલાક અધિકારીઓને ૬૦ વર્ષની વય સુધી વિસ્તરણનો લાભ આપવા માટેના કેસ પર વિચારણા કરી હતી.સમિતિએ શોધી કાઢ્યું હતું કે અપીલકર્તાઓ પાસે પૂરતી ક્ષમતા અને ઉપયોગિતા નથી કે જેથી તેમને ૬૦ વર્ષની ઉંમર સુધી સેવા વધારવાનો લાભ મળે.પૂર્ણ અદાલતે તેને મંજૂરી આપી હતી.અપીલકર્તાઓને ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ ની અસર સાથે નિવૃત્તિ વય પ્રાપ્ત કર્યા પછી સેવામાંથી નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યા હતા.અપીલકર્તાઓએ નિવૃત્તિના આદેશને પડકાર્યો હતો અને ઉચ્ચ અદાલતે રિટ અરજીને ફગાવી દીધી હતી.તેથી વર્તમાન અપીલ.

અપીલકર્તાઓએ દલીલ કરી હતી કે તેઓ ૬૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરે ત્યાં સુધી સેવામાં ચાલુ રહેવાનો હકદાર છે, જે અધિકાર તેમને 'ID ૨'તારીખની સૂચના દ્વારા સુધારેલા નિયમ ૫૬ હેઠળ આપવામાં આવ્યો હતો; કે ઉપરોક્ત નિયમમાં

કોઈ પૂર્વ-નિવૃત્તિ આકારણીની જોગવાઈ નથી; કે તેઓ ૫૮ વર્ષની વય પાર કર્યા પછી અને ૬૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરે તે પહેલાં નિવૃત્ત થઈ શક્યા ન હોત; કે 'ID ૩' પર સૂચિત નિયમ ૫૬ પર નિર્ભરતા અસમર્થનીય છે કારણ કે તે 'ID ૪' થી અસરકારક હતી અને તે પહેલાં નિવૃત્તિ પૂર્વ આકારણી માટે જોગવાઈ કરી શકાતી ન હતી; કે ત્યાં એક 'પૂર્વ-નિવૃત્તિ આકારણી' છે. નિયમમાં અપવાદની કલમ અને એકમાત્ર શક્ય રચના એ છે કે અપવાદનો હેતુ અપવાદરૂપ કેસોમાં અધિનિયમિત કલમની લાગુ પડતી અટકાવવાનો છે અને આ પ્રકારની રચના એકલા જ અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશો સંઘના કેસોમાં આ અદાલતના ચુકાદા સાથે સુસંગત નિયમ લાવશે; પ્રતિવાદીઓએ પેન્શન નિયમોના નિયમ ૫૩ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કર્યો નથી અને ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ નો આદેશ એવું નથી કહેતો; કે ન્યાયિક અધિકારી માટે ૫૮ વર્ષની વય પાર કર્યા પછી અને ૬૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરે તે પહેલાં નિવૃત્તિની અન્ય કોઈ રીત હોઈ શકે નહીં; કે ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ ના આદેશો પણ છે બીજા અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશોના કેસ સાથે સુસંગત નથી કે સેવા નિયમો હેઠળ ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટેની પ્રક્રિયાને અનુસરીને અધિકારી ૫૮ વર્ષ પૂર્ણ કરે તે પહેલાંના સમયની અંદર નિવૃત્તિ પહેલાનું મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ; કે નિયમ ૫૬ માં ઉલ્લેખિત "સરકારી સેવકો" અભિવ્યક્તિમાં ન્યાયિક અધિકારીઓનો સમાવેશ થશે નહીં; અને એમ વિભાગીય તપાસનો સામનો કરી રહ્યો હોવાથી, તેને સુધારેલા નિયમ ૫૬ હેઠળ ૫૮ વર્ષની ઉંમરે નિવૃત્ત કરી શકાતો નથી.

પ્રતિવાદી નંબર ૧-રાજસ્થાન ઉચ્ચ અદાલતે દલીલ કરી હતી કે એકવાર ન્યાયિક સેવાના સભ્યોની નિવૃત્તિ તેમજ સેવાના વિસ્તરણને સંચાલિત કરતા વૈધાનિક નિયમો બનાવવામાં આવે તે પછી અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશો સંઘનો કેસ તાત્કાલિક કેસમાં લાગુ થશે નહીં; કે ન તો પેન્શન નિયમો કે ન તો રાજસ્થાન સેવા નિયમોના નિયમ પકડનો અપવાદ શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા અથવા અક્ષમતા અથવા આળસ અથવા બિનકાર્યક્ષમતાના અધિકારીના હોદ્દા પર ચાલુ રહેવાની મંજૂરી આપે છે; અને અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશો સંઘના કેસ પર મૂકવામાં આવેલી નિર્ભરતા કે ન્યાયિક અધિકારી ૫૮ વર્ષની વય વટાવી ગયા પછી, તેનું મૂલ્યાંકન કરી શકાતું નથી. તેનું પ્રદર્શન અને તેને ૬૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત થાય ત્યાં સુધી સેવામાં ચાલુ રહેવાનો અધિકાર અસમર્થનીય છે.

અરજીઓ ફગાવી દેતા કોર્ટે

પકડી રાખો:૧.૧.જ્યાં રાજ્ય દ્વારા ઘડવામાં આવેલી ૨૭/૦૬/૧૯૯૮ તારીખની સૂચના દ્વારા સુધારેલા નિયમ પકડ દ્વારા નિવૃત્તિ વય ૬૦ વર્ષ નક્કી કરવામાં આવી હોય ત્યાં નિવૃત્તિ વય ૬૦ વર્ષ સુધી વધારવાનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી.વધુમાં ઓલ ઇન્ડિયા જજ એસોસિએશનનો કેસ વૈધાનિક નિયમોને કારણે લાગુ થશે નહીં.ઉચ્ચ અદાલતે એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે સુધારેલા નિયમો

૩૧/૦૩/૧૯૯૯ થી અમલમાં આવવાના હતા, તે પહેલાં ૨૮/૧૨/૧૯૯૮ ની સૂચના દ્વારા સુધારેલા નિયમ પક હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરી શકાતી ન હતી કારણ કે મૂળ અધિકારને અસર કરતા આદેશો આવા કાયદા હેઠળ અમલમાં આવ્યા પછી જ કરી શકાય છે અને તેની અપેક્ષાએ નહીં.

[૬૯૧-સી-ડી; ૬૯૨-એ]

૧.૨.રાજસ્થાન સેવા નિયમો, ૧૯૫૧ ન્યાયિક અધિકારીઓને પણ લાગુ પડે છે, જેમાં નિવૃત્તિની વય ૬૦ વર્ષ અથવા ૫૮ વર્ષ નક્કી કરવામાં આવી હતી.નિયમ પકમાં આપવામાં આવેલ અપવાદ એ હકીકતનો પણ સંકેત છે કે, ઉપરોક્ત નિયમો ન્યાયિક અધિકારીઓને લાગુ પડે છે.જ્યાં સુધી ઉપરોક્ત નિયમો લાગુ ન થાય ત્યાં સુધી, તેની લાગુ પડવા માટે કોઈ અપવાદ કરવાનો પ્રશ્ન ઊભો થશે નહીં.તે સ્વીકારી શકાતું નથી કે ઉપરોક્ત અપવાદ ઓલ ઇન્ડિયા જજ એસોસિએશનના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણયોની વિરુદ્ધ છે.ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં સમાવિષ્ટ નિર્દેશોને અનુરૂપ ઉપરોક્ત અપવાદ આપવામાં આવ્યો છે.

[૬૯૩-એફ-ગ્રી; ૬૯૪-એ]

૧.૩.રાજસ્થાન સિવિલ સર્વિસ (પેન્શન) નિયમો, ૧૯૯૬ના નિયમ ૫૩ની દ્રષ્ટિએ ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટેનો આદેશ માત્ર ત્યારે જ પસાર કરી શકાય છે જ્યારે તે જાહેર હિતમાં હોય અને/અથવા ત્રણ મહિનાની નોટિસ અથવા તેના

બદલામાં ત્રણ મહિનાના પગાર અને ભથ્થાનું પાલન કરવામાં આવ્યું હોય.આવા નિયમની પૂર્વ-આવશ્યકતાઓનું પાલન, તે સારી રીતે સ્થાયી છે, ફરજિયાત છે અને ડિરેક્ટરી નથી.ઉપરોક્ત શરતોમાંથી કોઈપણનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું.[૬૯૪-એફ]

રજત બરન રોય અને અન્યો વિરુદ્ધ ડબલ્યુ. બી. રાજ્ય અને અન્યો, [૧૯૯૯] ૪ એસ. સી. સી. ૨૩૫ અને મોહિન્દર સિંહ ગિલ અને અન્યો વિરુદ્ધ મુખ્ય ચૂંટણી કમિશનર, નવી દિલ્હી અને અન્યો, [૧૯૭૮] ૧ એસ. સી. સી. ૪૦૫ પર આધાર રાખ્યો હતો.

૧.૪.બંધારણની કલમ ૨૩૫ ઉચ્ચ અદાલતને કાળા ઘેટાંને શિસ્ત આપવા અથવા ડેડવુડને બહાર કાઢવાના દૃષ્ટિકોણથી કોઈપણ સમયે કોઈપણ ન્યાયિક અધિકારીની કામગીરીનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે સક્ષમ બનાવે છે.ઉચ્ચ ન્યાયાલયની આ બંધારણીય સત્તાને કોઈ પણ નિયમ અથવા આદેશ દ્વારા સીમિત કરી શકાતી નથી.[૬૯૫-સી-ડી]

આસામ રાજ્ય વિરુદ્ધ રંગા મોહમ્મદ, એ. આઈ. આર. (૧૯૬૭) એસ. સી. ૮૦૩; શમશેર વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ. આઈ. આર. (૧૯૭૪) એસ. સી.

૨૧૯૨ અને બોમ્બે ખાતેની ઉચ્ચ અદાલત વિરુદ્ધ શિરીષ કુમાર રંગરાવ પાટીલ,
એ. આઈ. આર. (૧૯૯૭) એસ. સી. ૨૬૩૭ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૧.૫.ઉચ્ચ અદાલત અને પરિણામે આ અદાલત બંધારણની કલમ ૨૨૬ અથવા
૩૨ હેઠળ તેના અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે ગેરકાયદેસર
આદેશને રદ કરી શકશે નહીં, જો કે આપું કરવું કાયદેસર રહેશે.આપેલ કેસમાં,
ઉચ્ચ અદાલત અથવા આ અદાલત અપીલકર્તાને વિવેકાધીન રાહતનો લાભ
આપવાનો ઇનકાર કરી શકે છે.વધુમાં, આ અદાલત બંધારણની કલમ ૧૩૬
હેઠળ તેના વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકે છે, જેનો ઉપયોગ એવા
કેસમાં કરવાની જરૂર નથી કે જ્યાં વિવાદિત ચુકાદો ખોટો હોવાનું જણાય, જો
તેના કારણે નોંધપાત્ર ન્યાય કરવામાં આવી રહ્યો હોય.આવી રાહતને નકારી
શકાય છે, અન્ય બાબતોની સાથે, જ્યારે તે જાહેર નીતિનો વિરોધ કરશે અથવા
એવા કિસ્સામાં કે જ્યાં ગેરકાયદેસર આદેશને રદ કરવાથી અન્ય ગેરકાયદેસર
આદેશને પુનર્જીવિત કરવામાં આવશે.આ અદાલત પણ બંધારણની કલમ ૧૪૨
હેઠળ તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને એવો આદેશ પસાર કરવાનો હકદાર
છે જે પક્ષકારોને સંપૂર્ણ ન્યાય આપશે.[૬૯૫-એચ; ૬૯૬-એ-સી]

તહેરાખાતૂન વિરુદ્ધ સલામ્બિન મોહમ્મદ, [૧૯૯૯] ૨ એસસીસી ૬૩૫;
ચંપાલાલ સિનાઈ વિરુદ્ધ CIT, પશ્ચિમ બંગાળ, AIR [૧૯૭૦] SC ૬૪૫ અને

*S. D. S. શિપિંગ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ જય કન્ટેનર સર્વિસીસ કંપની.
પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્યો, [૨૦૦૩] ૪ સુપ્રીમ ૪૪, તેના પર આધાર
રાખતા હતા.*

૧.૬.જ્યાં સુધી કર્મચારી સેવામાં હોય ત્યાં સુધી વિભાગીય કાર્યવાહી ચાલુ રહી શકે છે.જો નોકરીદાતા દ્વારા શિસ્તની કાર્યવાહી બાકી રાખવામાં આવે તો કર્મચારીને નિવૃત્ત કરી શકાતો નથી.પેન્શનના નિયમોમાં એવી ચોક્કસ જોગવાઈ હોવી જોઈએ કે જેના સંદર્ભમાં, પેન્શનનો સંપૂર્ણ અથવા અમુક ભાગ રોકી શકાય અથવા ઉપાડી શકાય, જેના માટે કાર્યવાહી શરૂ કરવી પડે.વધુમાં, સંબંધિત કર્મચારીને નિવૃત્ત થવાની મંજૂરી હોવા છતાં આવી કાર્યવાહી ચાલુ રાખવાની જોગવાઈ કરતો કોઈ નિયમ પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો નથી.આવી કાર્યવાહીની ગેરહાજરીમાં, તે સ્વીકારી શકાતું નથી કે અપીલકર્તા સામે વિભાગીય કાર્યવાહી ચાલુ રહી શકે છે.[૬૯૪-એચ; ૬૯૫-એ-બી]

અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશો સંગઠન અને અન્યો વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યો, [૧૯૯૨] ૧ એસ. સી. સી. ૧૧૯; અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશો સંગઠન અને અન્યો વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યો, (સમીક્ષા કેસ) [૧૯૯૩] ૪ એસ. સી. સી. ૨૮૮; રજત બરન રોય અને અન્યો વિરુદ્ધ ડબલ્યુ. બી. અને અન્યો, [૧૯૯૯] ૪ એસ. સી. સી. ૨૩૫; અલ્હાબાદ ખાતે હાઈકોર્ટ ઓફ

જ્યુડિકેયર થ્રુ રજિસ્ટ્રાર વિરુદ્ધ સરનામ સિંહ અને એ. એન. આર., [૨૦૦૦] ૨ એસ. સી. સી. ૩૩૯; વિશ્વનાથ પ્રસાદ સિંહ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્યો, [૨૦૦૧] ૨ એસ. સી. સી. ૩૦૫; બોમ્બે ખાતે હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેયર થ્રુ રજિસ્ટ્રાર અને એ. એન. આર. એલઆરએસ દ્વારા બ્રિજ મોહન ગુપ્તા (મૃત) વિરુદ્ધ. અને એન. આર., [૨૦૦૩] ૨ એસ. સી. સી. ૩૯૦; બોપ્પના વેંકટેશ્વરલૂ અને અન્યો વિરુદ્ધ અધીક્ષક, સેન્ટ્રલ જેલ, હૈદરાબાદ રાજ્ય, [૧૯૫૩] એસ. સી. આર. ૯૦૫; મોહિન્દર સિંહ ગિલ અને એન. આર. વિરુદ્ધ મુખ્ય ચૂંટણી કમિશનર, નવી દિલ્હી અને અન્યો, [૧૯૭૮] ૧ એસ. સી. સી. ૪૦૫; તહેરાખાતૂન વિરુદ્ધ સલામ્બિન મોહમ્મદ, [૧૯૯૯] ૨ એસ. સી. સી. ૬૩૫; આર. જી. દ્વારા પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ. વિરુદ્ધ ઈશ્વર ચંદ જૈન, [૧૯૯૯] ૪ એસસીસી ૫૭૯; નેપાળ સિંહ વિરુદ્ધ યુ. પી. રાજ્ય. અને અન્ય, AIR [૧૯૮૫] SC ૮૪ અને S. પરદેસી ત્યાગરાજન વિરુદ્ધ કેરળ હાઈકોર્ટ, [૧૯૯૮] ૨ K. L. T. ૯૬૭ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૨. તાત્કાલિક કેસમાં, અહીં અપીલકર્તાઓને ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરવામાં ઉચ્ચ અદાલત અથવા રાજ્ય તરફથી કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી ગેરકાયદેસર હતી. અપીલકર્તાઓના વાર્ષિક ગોપનીય અહેવાલોમાંથી પસાર થયા પછી તે યોગ્ય કેસ નથી જ્યાં આ અદાલતે અપીલકર્તાની તરફેણમાં તેના વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. વધુમાં ત્રણ ન્યાયાધીશોની સમિતિએ

અવલોકન કર્યું હતું કે અપીલકર્તાઓ પાસે સેવાના વિસ્તરણનો લાભ આપવા માટે પૂરતી ક્ષમતા અને ઉપયોગિતા નથી.ન્યાયિક સેવાની પ્રકૃતિ એવી છે કે તે શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા ધરાવતી અથવા તેમની ઉપયોગિતા ગુમાવનાર વ્યક્તિઓની સેવામાં સતત ટકી રહેવાનું પોસાય તેમ નથી.તેથી, આ રીતે નિવૃત્ત થયેલા અપીલકર્તાઓ તેમની સેવા દરમિયાન મેળવેલા લાભનો કોઈ ભાગ ગુમાવતા નથી અને તેમાં કોઈ દંડાત્મક પરિણામ સામેલ નથી અને નિવૃત્તિને પ્રથમ દૃષ્ટિએ અને સજા તરીકે ગણવામાં આવતી નથી.ઉચ્ચ અદાલત અને રાજ્ય સરકારને અપીલકર્તાઓને શક્ય તેટલી ઝડપથી, પ્રાધાન્યમાં ત્રણ મહિનાની અંદર તમામ નિવૃત્તિ લાભો ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે.

[૬૯૬-સી-એચ; ૬૯૭-એ, બી]

દિવાની અપીલીય અધિકારક્ષેત્ર:સિવિલ અપીલ નંબર ૫૫૭૬/૨૦૦૦.

D.B.C.W.P નંબર ૧૫૮૯/૧૯૯૯ માં રાજસ્થાન હાઈકોર્ટના ૧૮/૦૮/૨૦૦૦ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

સાથે

સી. એ. નંબર ૬૦૭૮ અને ૭૪૪૧/૨૦૦૦.

સી. એ. નંબર ૫૫૭૬ અને ૭૪૪૧/૨૦૦૦ માં અપીલકર્તાઓ માટે કે. વી. વિશ્વનાથન, કે. વી. વેંકટરમણ માટે અતુલ કુમાર સિંહા.

પ્રતિવાદીઓ માટે સુશીલ કુમાર જૈન માટે પી. પી. રાવ, એ. પી. ધમીજા.

રણજી થોમસ, વી. એન. રઘુપતિ માટે મિસ ભારતી ઉપાધ્યાય, રાજસ્થાન રાજ્ય માટે મિસ સંધ્યા ગોસ્વામી.

સી. એ. નંબર ૬૦૭૮/૨૦૦૦ માટે વ્યક્તિગત રૂપે.

કોર્ટનો ચુકાદો અપાયો હતો:

ડૉક્ટર એ. આર. લક્ષ્મણન, જસ્ટિસ.આ ત્રણ અપીલમાં સામેલ પ્રશ્નો સમાન છે અને આ સામાન્ય ચુકાદા દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

૨૩/૦૩/૧૯૯૯ ના આદેશ દ્વારા, અપીલકર્તાઓ, જેઓ રાજસ્થાન ઉચ્ચ ન્યાયિક સેવાના અધિકારીઓ છે, તેઓ નિવૃત્તિ વય પ્રાપ્ત કર્યા પછી W. E. F.

૩૧/૦૩/૧૯૯૯ સેવામાંથી નિવૃત્ત થયા હતા.આદેશ પ્રાપ્ત કરનારા અપીલકર્તાઓએ રિટ અરજીઓ દાખલ કરીને રાજસ્થાન હાઈકોર્ટ સમક્ષ તેને પડકાર્યો હતો, જેનો નિકાલ ઉપરોક્ત કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે કર્યો હતો.ડિવિઝન બેન્ચની રચના કરનારા બે વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ બે સહવર્તી ચુકાદાઓ આપ્યા હતા.જ્યારે નિષ્કર્ષ એક જ હતો, કારણો અલગ હતા.જ્યારે એક વિદ્વાન ન્યાયાધીશે એવું માન્યું હતું કે અપીલકર્તાઓને નિવૃત્ત કરવાનો આદેશ રાજસ્થાન સેવા નિયમો, ૧૯૫૧ હેઠળ ટકાઉ છે, ત્યારે અન્ય વિદ્વાન ન્યાયાધીશે એવું માન્યું હતું કે આ આદેશ અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશો સંગઠન અને અન્ય વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્ય, (સમીક્ષા કેસ) હેઠળ ટકાઉ છે, જે [૧૯૯૩] જ એસ. સી. સી. ૨૮૮ માં નોંધવામાં આવ્યો હતો.તમામ રિટ અરજીઓ ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી અને ઉપરોક્ત ચુકાદાઓથી વ્યથિત થઈને, અપીલકર્તાઓએ આ અદાલતમાં ઉપરોક્ત અપીલ પસંદ કરી હતી.

આપણે બે સહવર્તી ચુકાદાઓમાંથી પસાર થયા છીએ.જો કે અમે તેમના દ્વારા લેવામાં આવેલા નિષ્કર્ષ સાથે સંમત છીએ, તેમ છતાં, અમે નિયમોની સંબંધિત જોગવાઈઓ અને અમારી સમક્ષ ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓના નિર્માણ માટે અમારા પોતાના કારણો આપવાનું પસંદ કરીશું.

અમે તત્કાલીન મુખ્ય ન્યાયાધીશની અધ્યક્ષતાવાળી ત્રણ માનનીય ન્યાયાધીશોની સમિતિની બેઠકના કાર્યવૃત્ત અને અન્ય સંબંધિત રેકૉર્ડનો અભ્યાસ કર્યો છે.અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશો સંઘના કેસમાં (ઉપરોક્ત) આ અદાલતના ચુકાદાને અનુસરીને, કેટલાક અધિકારીઓની બાબત (ત્રણ અપીલકર્તાઓ સહિત) તેમને ૬૦ વર્ષની વય સુધી વિસ્તરણનો લાભ આપવા માટે વિચારણા કરવા માટે સમિતિ સમક્ષ મૂકવામાં આવી હતી.

૧૫/૦૧/૧૯૯૯ પર યોજાયેલી પૂર્ણ અદાલતની બેઠકમાં, આ અદાલતના નિર્ણય અનુસાર અધિકારીઓની તપાસ કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો.સમિતિએ સર્વિસ રેકૉર્ડ, કેરેક્ટર રોલ, તેમના કામની ગુણવત્તા, નિકાલ, પ્રામાણિકતા, સામાન્ય પ્રતિષ્ઠા અને તેમની ક્ષમતા અને ઉપયોગિતાની તપાસ પર જાણવા મળ્યું કે અપીલકર્તાઓ વિસ્તરણનો લાભ આપવા માટે યોગ્ય નથી.અમે સમિતિના અહેવાલનો અભ્યાસ કર્યો છે.સમિતિએ ઝીણવટભરી વિગતો સાથે સમગ્ર રેકૉર્ડનો વ્યાપક અભ્યાસ કર્યો હતો અને આ નિષ્કર્ષ પર આવી છે કે આ અપીલકર્તાઓ વિસ્તરણનો લાભ આપવા માટે યોગ્ય નથી.સમિતિએ શોધી કાઢ્યું છે કે શ્રી માતા દીન ગર્ગ, શ્રી ભંવરલાલ શર્મા અને શ્રી ચંદ્ર સિંહ પાસે પૂરતી ક્ષમતા અને ઉપયોગિતા નથી કે જેથી તેમને ૬૦ વર્ષની ઉંમર સુધી સેવા વધારવાનો લાભ મળે.અપીલકર્તાઓમાંથી એક શ્રી માતા દીન ગર્ગ વ્યક્તિગત રીતે હાજર થયા હતા અને તેમના કેસની દલીલ કરી

હતી.સમિતિનો મત હતો કે અધિકારી વિસ્તરણનો લાભ આપવા માટે યોગ્ય નથી અને તેના વર્તનનો નિર્ણય તેની સામે પડતર શિસ્તની કાર્યવાહીમાંથી બહાર આવતા નિર્વિવાદ તથ્યો પરથી પણ થઈ શકે છે.આ કાર્યવાહીમાં, તેમણે સ્વીકાર્યું છે કે શ્રી રમેશ ગર્ગ તેમના નાના ભાઈ હતા અને શ્રી રમેશ ગર્ગે કોસ-એક્ઝામિનેશનમાં વિરોધાભાસી થયા વિના કહ્યું હતું કે તેઓ શ્રી માતા દીન ગર્ગ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલા મોટર અકસ્માત દાવા કેસમાં દાવેદારોના હિતોની સંભાળ રાખી રહ્યા હતા.શ્રી માતા દીન ગર્ગ પોતે આ કેસમાં દાવેદારોના વકીલ હતા અને તેમણે તે કેસમાં વકીલ હોવાની હકીકત છુપાવવા માટે વકાલતનામા અને અન્ય દસ્તાવેજોમાંથી પોતાનું નામ અને સહીઓ કાઢીહતી તેવા આરોપો હજુ સુધી સાબિત થયા નથી.પરંતુ હકીકત એ છે કે તેણે એક કેસ નક્કી કર્યો જેમાં તેના ભાઈને રસ હતો.આ જ શિસ્તની કાર્યવાહીમાં બીજો આરોપ શ્રી માતા દીન ગર્ગ દ્વારા એક મહિલા ન્યાયિક અધિકારીની સતામણીનો છે.જોકે તપાસ હજુ પૂરી થઈ નથી પરંતુ મહિલા અધિકારીની મોડી રાત સુધી તેમના નિવાસસ્થાને અટકાયત સંબંધિત તમામ આવશ્યક તથ્યો શ્રી ગર્ગ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે છે સિવાય કે સતામણીનો ભાગ.સમિતિનો મત હતો કે સ્વીકૃત તથ્યો પોતે જ શ્રી ગર્ગને ૫૮ વર્ષની વય પછી પણ સેવામાં ચાલુ રહેવા માટે અયોગ્ય ઠેરવવા માટે પૂરતા છે.જ્યાં સુધી અપીલકર્તા નંબર ૨ શ્રી ભંવરલાલ શર્માની વાત છે, ત્યાં સુધી સમિતિને જાણવા મળ્યું કે ઉપરોક્ત અધિકારીની પ્રામાણિકતા શંકાસ્પદ છે અને ઘણા વર્ષો સુધી તેમનું પ્રામાણિકતા પ્રમાણપત્ર અટકાવી દેવામાં આવ્યું

હતું.એવું પણ જાણવા મળ્યું હતું કે તેઓ મહેનતુ અને મહેનતુ ન હતા અને શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા ધરાવતા અધિકારી હોવાનું જણાયું હતું અને તેમની ઘણી રજૂઆતો પણ નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

સમિતિ સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી સમગ્ર સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને, સમિતિનો અભિપ્રાય હતો કે આ ત્રણ અધિકારીઓ, અન્ય લોકો સાથે, પણ ૫૮ વર્ષથી વધુ સમય લંબાવવાને લાયક નથી.તે પણ નોંધની બાબત છે કે સમિતિનો અહેવાલ પૂર્ણ અદાલતના માનનીય ન્યાયાધીશો સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને પૂર્ણ અદાલતે પણ તેની મંજૂરીની મહોર મારી દીધી છે.

આગળ વધતા પહેલા, અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશો સંઘના કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદાની જાહેરાત પછી રાજસ્થાન સેવા નિયમોમાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા કરવામાં આવેલા ફેરફારોનો ઉલ્લેખ કરવો ઉપયોગી થશે.

રાજસ્થાન સેવા નિયમોના નિયમ ૫૬એના અપવાદને અનુસરીને ૨૦/૦૨/૧૯૯૫ તારીખની અધિસૂચના પેટા-નિયમ (૧) પછી બદલવામાં આવી હતી:

"અપવાદ "

રાજસ્થાન ન્યાયિક સેવાઓ અને રાજસ્થાન ઉચ્ચ ન્યાયિક સેવાઓના અધિકારીઓની નિવૃત્તિ વય, જેમને રાજસ્થાન ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશોની સમિતિ દ્વારા સતત ઉપયોગી હેતુ માટે સંભવિત માનવામાં આવે છે અને જેની અધ્યક્ષતા મુખ્ય ન્યાયાધીશ કરે છે, તે ૬૦ વર્ષ હશે જ્યારે અન્ય લોકો માટે તે ૫૮ વર્ષ હશે.”

૨૭/૦૬/૧૯૯૮ ની અધિસૂચના દ્વારા, રાજસ્થાન સેવા નિયમોના હાલના નિયમો ૫૬ અને ૫૬ A ને નીચેના નિયમ ૫૬ દ્વારા બદલવામાં આવ્યા હતા.

“૫૬. સરકારી કર્મચારીની ફરજિયાત નિવૃત્તિની તારીખ તે મહિનાના છેદના દિવસની બપોર હશે જેમાં તે ૬૦ વર્ષનો થાય છે.

પરંતુ આ નિયમમાં સમાવિષ્ટ ફરજિયાત નિવૃત્તિની વયની જોગવાઈઓ એવા સરકારી કર્મચારીઓના કિસ્સામાં લાગુ થશે નહીં કે જેઓ પુનઃનિયુક્તિ પર અથવા સેવામાં વિસ્તરણ પર ફરજિયાત નિવૃત્તિની વય પ્રાપ્ત કર્યા પછી સેવામાં છે.

વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કોઈ પણ સરકારી કર્મચારીને ૬૦ વર્ષથી વધુ ઉંમરની સેવામાં વિસ્તરણ આપવામાં આવશે નહીં.

નોંધ:—૧. જે સરકારી કર્મચારીની જન્મ તારીખ એક મહિનાની પહેલી હોય તે ૬૦ વર્ષની ઉંમરે અગાઉના મહિનાના છેલ્લા દિવસે બપોરે સેવામાંથી નિવૃત્ત થશે.

૨. જો મહિનાનો છેલ્લો દિવસ બંધ રજા હોય, તો પણ સરકારી કર્મચારીએ તે દિવસે બપોરે ઔપચારિક રીતે હોદ્દાનો હવાલો છોડવો જોઈએ.”

૨૮/૧૨/૧૯૯૮ તારીખની સૂચના દ્વારા (W. E. F. ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ અમલમાં આવી) અગાઉ ટાંકવામાં આવેલા નિયમ પક ને ફરીથી આ રીતે બદલવામાં આવ્યો હતો:—

“પક. વર્ગ IV ના સરકારી કર્મચારી સિવાયના સરકારી કર્મચારીની ફરજિયાત નિવૃત્તિની તારીખ તે મહિનાના છેલ્લા દિવસની બપોર હશે જેમાં તે ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરે છે અને વર્ગ IV ના સરકારી કર્મચારીની ફરજિયાત નિવૃત્તિની તારીખ તે મહિનાના છેલ્લા દિવસની બપોર હશે જેમાં તે ૬૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરે છે.

પરંતુ વર્ગ IV સિવાયના સરકારી કર્મચારીઓ કે જેમણે ૫૮ વર્ષની વય વટાવી હોય તેમને પણ ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ પર ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરવામાં આવશે.

અપવાદ:

રાજસ્થાન ન્યાયિક સેવાઓ અને રાજસ્થાન ઉચ્ચ ન્યાયિક સેવાઓના અધિકારીઓની નિવૃત્તિ વય, જેમને રાજસ્થાન ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશોની સમિતિ દ્વારા સતત ઉપયોગી હેતુ માટે સંભવિત માનવામાં આવે છે અને જેની અધ્યક્ષતા મુખ્ય ન્યાયાધીશ કરે છે, તે ૬૦ વર્ષ હશે જ્યારે અન્ય લોકો માટે તે ૫૮ વર્ષ હશે.

નોંધ:-૧. એક સરકારી કર્મચારી કે જેની જન્મ તારીખ એક મહિનાની પહેલી હોય તે ફરજિયાત નિવૃત્તિની ઉંમર પ્રાપ્ત કર્યા પછી અગાઉના મહિનાના છેલ્લા દિવસે બપોરે સેવામાંથી નિવૃત્ત થશે.

૨. જો મહિનાનો છેલ્લો દિવસ બંધ રજા હોય, તો પણ સરકારી કર્મચારીએ તે દિવસે બપોરે ઔપચારિક રીતે હોદ્દાનો હવાલો છોડવો જોઈએ.”

રાજસ્થાન સિવિલ સર્વિસીસ (પેન્શન) નિયમો, ૧૯૯૬ના નિયમ ૫૩નું પુનઃઉત્પાદન કરવું પણ ફાયદાકારક છે.

“૫૩. ૨૫ વર્ષની લાયકાત ધરાવતી સેવા પૂર્ણ કરવા પર ફરજિયાત નિવૃત્તિ.

(૧) સરકારી કર્મચારીએ (૨૫ વર્ષ લાયકાત) સેવા પૂર્ણ કર્યા પછી અથવા ૫૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરી લીધા પછી કોઈપણ સમયે, જે પણ પહેલા હોય, નિમણૂક અધિકારીને સંતોષ થાય છે કે સંબંધિત સરકાર તેની આગસ અથવા શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા અથવા સત્તાવાર ફરજો નિભાવવામાં અસમર્થતા અથવા સત્તાવાર ફરજોની યોગ્ય કામગીરીમાં બિનકાર્યક્ષમતાને કારણે તેની ઉપયોગિતા ગુમાવી દીધી છે, તે માટે સંબંધિત સરકારી કર્મચારીને જાહેર હિતમાં નિવૃત્ત થવાની જરૂર પડી શકે છે.આવી નિવૃત્તિના કિસ્સામાં સરકારી કર્મચારી નિવૃત્તિ પેન્શન મેળવવા માટે હકદાર રહેશે.

(૨) આવા કિસ્સામાં, નિમણૂક અધિકારી સરકારી કર્મચારીને જાહેર હિતમાં નિવૃત્ત થવાની તારીખના ઓછામાં ઓછા ત્રણ મહિના પહેલાં

લેખિત નોટિસ આપશે અથવા આવી નોટિસના બદલામાં ત્રણ મહિનાનો પગાર અને ભથ્થાં આપશે.

(૩) નિમણૂક અધિકારી રાજસ્થાન રાજપત્રમાં આવી નિવૃત્તિનો આદેશ પ્રકાશિત કરી શકે છે, અને જો સરકારી કર્મચારીને અગાઉ નિવૃત્તિ આદેશ આપવામાં આવ્યો ન હોય તો તે આવા પ્રકાશન પર નિવૃત્ત થયો હોવાનું માનવામાં આવશે.

સ્પષ્ટીકરણ-આ નિયમના હેતુ માટે, "નિમણૂક અધિકારી"શબ્દનો અર્થ એ અધિકારી થશે કે જે સરકારી કર્મચારી જે સેવા અથવા પદ પરથી નિવૃત્ત થાય છે તે પદ પર નિમણૂકો કરવા માટે સક્ષમ છે."

સંબંધિત અપીલકર્તાઓને આપવામાં આવેલ નિવૃત્તિ આદેશ આ રીતે વાંચે છે:

અમે નમૂના માટે એક ઓર્ડરનું પુનઃઉત્પાદન કરીએ છીએ.

“મને સરકારી આદેશ નંબર ૨૭ (૨૭) જુડી/૯૪ તારીખ ૨૩/૦૩/૧૯૯૯ માહિતી અને જરૂરી કાર્યવાહી માટે નિવૃત્તિ વચ પ્રાપ્ત

કરવા પર ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ (AN) થી તમને સેવામાંથી નિવૃત્ત કરવા માટે અહીં મોકલવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે.”

રાજસ્થાનના રાજ્યપાલે પણ ૨૩/૦૩/૧૯૯૯ ના તેમના આદેશ દ્વારા ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ (બપોર) ના રોજ નિવૃત્તિ વય પ્રાપ્ત કરવા પર અપીલકર્તાઓને નિવૃત્ત કરવા માટે ખુશી વ્યક્ત કરી હતી.

અમે અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ શ્રી કે. વી. વિશ્વનાથનને સિવિલ અપીલ નંબર ૫૫૭૬ અને ૭૪૪૧/૨૦૦૦ માં અને અપીલકર્તાને સિવિલ અપીલ નંબર ૬૦૭૮ માં વ્યક્તિગત રીતે સાંભળ્યું. અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તાઓ ૬૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરે ત્યાં સુધી સેવામાં ચાલુ રહેવાનો હકદાર છે, જે અધિકાર રાજસ્થાન સેવા નિયમો, ૧૯૫૧ના નિયમ ૫૬ હેઠળ તેમને આપવામાં આવ્યો હતો, જેમ કે <ID ૨ પર સુધારેલ અને સૂચિત કરવામાં આવ્યું હતું અને આ નિયમ કોઈપણ પૂર્વ-નિવૃત્તિ મૂલ્યાંકનની જોગવાઈ કરતો નથી અને જ્યારે તેમને નિવૃત્ત કરવાના આદેશો પસાર કરવામાં આવ્યા ત્યારે ૨૩/૦૩/૧૯૯૯ પર આ એકમાત્ર નિયમ અમલમાં હતો. એવું પણ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે અપીલકર્તા શ્રી ચંદ્રસિંહે ૧૨/૦૩/૧૯૯૯ પર ૫૮ વર્ષ પૂર્ણ કર્યા હતા અને અપીલકર્તા શ્રી ભંવરલાલ શર્માએ ૨૦/૦૯/૧૯૯૮ પર ૫૮ વર્ષ પૂર્ણ કર્યા હતા અને તેથી, તેઓ ૫૮ વર્ષની વય પાર કર્યા પછી અને ૬૦

વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરે તે પહેલાં નિવૃત્ત થઈ શક્યા ન હોત અને આવા આદેશો રાજસ્થાન સેવા નિયમો, ૧૯૫૧ના નિયમ પકના અધિકારક્ષેત્રની બહાર છે, જેમ કે ૨૭/૦૬/૧૯૯૮ પર સુધારેલ અને સૂચિત કરવામાં આવ્યા છે. ઉપરોક્ત દલીલના સમર્થનમાં, વિદ્વાન વકીલે આ અદાલતના ત્રણ ચુકાદાઓ રજત બરન રોય અને અન્ય વિરુદ્ધ ડબલ્યુ. બી. રાજ્ય અને અન્ય, [૧૯૯૯] ૪ એસ. સી. સી. ૨૩૫ પર આધાર રાખ્યો હતો; અલ્હાબાદ ખાતે હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેચર દ્વારા રજિસ્ટ્રાર વિરુદ્ધ સરનામ સિંહ અને એ. એન. આર., [૨૦૦૦] ૨ એસ. સી. સી. ૩૩૯ અને વિશ્વનાથ પ્રસાદ સિંહ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, [૨૦૦૧] ૨ એસ. સી. સી. ૩૦૫. શ્રી વિશ્વનાથને વધુમાં વિનંતી કરી હતી કે રાજસ્થાન સેવા નિયમો, ૧૯૫૧ પર પ્રતિવાદીઓ દ્વારા સુધારેલ અને ૨૮/૧૨/૧૯૯૮ પર સૂચિત નિર્ભરતા સંપૂર્ણપણે અસમર્થનીય છે કારણ કે નિયમ પોતે જ સૂચવે છે કે તે ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ થી અમલમાં આવવાનો હતો. તેથી જ્યારે ૨૩/૦૩/૧૯૯૯ પર નિવૃત્તિ પૂર્વેના મૂલ્યાંકનને અનુસરતા આદેશો આપવામાં આવ્યા હતા, ત્યારે નિવૃત્તિ પૂર્વેના મૂલ્યાંકન માટે પ્રદાન કરાયેલ ઉપરોક્ત નિયમ અમલમાં આવ્યો ન હતો.

બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ભલે કોઈ કાયદો પસાર કરવામાં આવ્યો હોય પરંતુ તે અમલમાં ન આવ્યો હોય, કોઈ ચોક્કસ વ્યક્તિ સામે કાયદાનો ઉપયોગ કરીને કોઈ નક્કર આદેશો આપી શકાય નહીં, એટલે કે હજુ અમલમાં આવવાનો બાકી

છે, ભલે તે આદેશો કાયદાની શરૂઆતની તારીખથી અમલમાં આવવાના હતા અને નક્કર અધિકારોને અસર કરતા આદેશો આવા કાયદા હેઠળ કાયદો અમલમાં આવ્યા પછી જ કરી શકાય અને તેના અમલમાં આવવાની અપેક્ષાએ નહીં.આ દરખાસ્ત માટે, તેમણે બોપ્પના વેંકટેશ્વરાલૂ અને અન્યો વિરુદ્ધ અધીક્ષક, સેન્ટ્રલ જેલ, હૈદરાબાદ રાજ્ય, [૧૯૫૩] એસસીઆર ૮૦૫ પર આધાર રાખ્યો હતો.

શ્રી વિશ્વનાથન દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે પ્રતિવાદીઓ રાજસ્થાન સેવા નિયમો, ૧૯૫૧ના નિયમ પડની જોગવાઈ પર આધાર રાખવાનું વાજબી નથી કારણ કે તેમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો છે અને ૨૮/૧૨/૧૯૮૮ પર સૂચિત કરવામાં આવ્યો છે અને આ નિયમની જોગવાઈ ન્યાયિક અધિકારીઓને લાગુ પડતી નથી, કારણ કે "રાજસ્થાન ન્યાયિક સેવા અને રાજસ્થાન ઉચ્ચ ન્યાયિક સેવાઓના અધિકારીઓ"શબ્દનો ઉપયોગ "સરકારી સેવકો"શબ્દના વિપરીત કરવામાં આવે છે.વધુ વિગતવાર જણાવતા, તેમણે દલીલ કરી હતી કે નિયમમાં એક "અપવાદ"કલમ છે અને જે સંદર્ભમાં અપવાદ થાય છે તે એકમાત્ર શક્ય બાંધકામ એ છે કે અપવાદનો હેતુ અપવાદિત કેસોમાં અધિનિયમિત કલમની લાગુ પડતી અટકાવવાનો છે અને આવી રચના એકલા જ અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશો સંઘના કેસોમાં આ અદાલતના ચુકાદા સાથે સુસંગત

નિયમ લાવશે અને અન્ય કોઈ પણ બાંધકામ પરંતુકને અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશોના કેસોની સત્તાથી બહાર કરી દેશે.

તેઓ વધુમાં રજૂ કરશે કે રાજસ્થાન સિવિલ સર્વિસ (પેન્શન) નિયમો, ૧૯૯૭ના નિયમ ૫૩માં લાયકાત સેવાના ૨૫ વર્ષ પૂર્ણ થવા પર ફરજિયાત નિવૃત્તિની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે અને જણાવ્યું છે કે સરકારી કર્મચારીએ ૨૫ વર્ષની લાયકાત સેવા પૂર્ણ કર્યા પછી અથવા ૫૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કર્યા પછી કોઈપણ સમયે, જે પણ પહેલા હોય, તે જાહેર હિતમાં સત્તામંડળ દ્વારા નિવૃત્ત થવાની જરૂર પડી શકે છે અને આવા કિસ્સામાં નિમણૂક કરનાર સત્તામંડળે સરકારી કર્મચારીને જાહેર હિતમાં નિવૃત્ત થવાની તારીખના ઓછામાં ઓછા ૩ મહિના પહેલાં લેખિત નોટિસ આપવી જોઈએ અથવા આવી નોટિસના બદલામાં ૩ મહિનાનો પગાર અને ભથ્થું આપવું જોઈએ. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, પ્રતિવાદીઓ દ્વારા આ શક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો નથી અને ૨૩/૦૩/૧૯૯૯ નો આદેશ એવું કહેતો નથી. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે ન્યાયિક અધિકારી માટે ૫૮ વર્ષની વય પાર કર્યા પછી અને ૬૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરે તે પહેલાં નિવૃત્તિની અન્ય કોઈ રીત હોઈ શકતી નથી અને અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશોના કેસોમાં ચુકાદાનો હેતુ નિષ્ફળ જશે અને જો ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટેની પ્રક્રિયાને અનુસરવા સિવાયની નિવૃત્તિને અધિકારીને ૫૮ વર્ષ પૂર્ણ કર્યા પછી અને તે ૬૦ વર્ષ પૂર્ણ કરે તે પહેલાં મંજૂરી

આપવામાં આવે તો એકરૂપતાનો ઉદ્દેશ દૂરગામી હશે.તેમણે વિશ્વનાથ પ્રસાદ સિંહના કેસ (ઉપરોક્ત) પર આધાર રાખ્યો હતો.

પોતાની દલીલને સમાપ્ત કરતાં શ્રી વિશ્વનાથને રજૂઆત કરી હતી કે ID ૧ના આદેશો પણ બીજા અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશોના કેસને અનુરૂપ નથી, જેમાં સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે સેવા નિયમો હેઠળ ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટેની પ્રક્રિયાને અનુસરીને કોઈ અધિકારી ૫૮ વર્ષ પૂર્ણ કરે તે પહેલાં નિવૃત્તિ પહેલાનું મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ.નિયમો ઘડવામાં આવ્યા હતા અને સંબંધિત નિયમ ૨૭/૦૬/૧૯૯૮ પર સૂચિત નિયમ હોવાથી, તે જ નિયમો પરિસ્થિતિનું સંચાલન કરશે.આથી તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આ પાસામાં એક ન્યાયાધીશે આપેલો તર્ક ખોટો છે.

શ્રી માતા દીન ગર્ગે, જેમણે વ્યક્તિગત રીતે દલીલ કરી હતી, અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન વકીલની દલીલો સ્વીકાર્યા પછી રજૂઆત કરી હતી કે, નિયમ ૫૬માં ઉદ્દેખિત "સરકારી સેવકો"અભિવ્યક્તિમાં ન્યાયિક અધિકારીઓનો સમાવેશ થશે નહીં.તેઓ આગળ રજૂઆત કરશે કે તેઓ વિભાગીય તપાસનો સામનો કરી રહ્યા હોવાથી, સુધારેલા નિયમ ૫૬ હેઠળ તેઓ ૫૮ વર્ષની વયે નિવૃત્ત થઈ શકતા નથી.તેમણે આર. જી. વિરુદ્ધ ઈશ્વર ચંદ જૈન અને એ. એન. આર., [૧૯૯૯] ૪ એસ. સી. સી. ૫૭૯ દ્વારા પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટમાં આ અદાલતના

નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં દરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તા વિભાગીય તપાસનો સામનો કરી રહ્યો હોવાથી, તેને ૫૮ વર્ષની ઉંમરે નિવૃત્ત કરી શકાતો નથી.તેમણે નેપાળ સિંહ વિરુદ્ધ યુ. પી. રાજ્ય અને અન્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૮૫ એસ. સી. ૮૪ માં આ અદાલતના નિર્ણયનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો.

રાજસ્થાન હાઈકોર્ટ, પ્રતિવાદી નંબર ૧ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી પી. પી. રાવે રજૂઆત કરી હતી કે એકવાર વૈધાનિક નિયમો બનાવવામાં આવે તે પછી, ઓલ ઇન્ડિયા જજ્ઝ એસોસિએશનના કેસ હાથમાં રહેલા કેસ પર લાગુ થશે નહીં.નિયમો બન્યા પછી, માત્ર કાયદાકીય નિયમો જ ન્યાયિક સેવાના સભ્યોની નિવૃત્તિ તેમજ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના મતે, ૬૦ વર્ષની ઉંમર સુધી સતત ઉપયોગી હેતુ માટે સંભવિત હોય તેવા સભ્યોની સેવાના વિસ્તરણને સંચાલિત કરે છે.તેમણે આપણને સમયાંતરે બનાવેલા કાયદાકીય નિયમો અને તેમના દ્વારા આપવામાં આવેલા વિવિધ ચુકાદાઓમાંથી પસાર કર્યા.તેમણે એવી પણ રજૂઆત કરી હતી કે રાજસ્થાન સિવિલ સર્વિસીસ (પેન્શન) નિયમો, ૧૯૯૬ના નિયમ ૫૩ હેઠળ અને વિવાદિત નિયમ ૫૬ના અપવાદના સંદર્ભમાં મૂલ્યાંકનનો ઉદ્દેશ વ્યાપક રીતે સમાન છે, એટલે કે, અધિકારીની યોગ્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવું કે જે સેવામાં ચાલુ રહે અને જો નહીં, તો તેને નિવૃત્ત કરે.શ્રી રાવના જણાવ્યા અનુસાર, બંને નિયમો જાહેર હિતને આધિન છે.તેઓ રજૂઆત

કરશે કે ન તો પેન્શન નિયમોના નિયમ ૫૩ કે ન તો રાજસ્થાન સેવા નિયમોના નિયમ ૫૬ નો અપવાદ શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા અથવા અક્ષમતા અથવા આળસ અથવા બિનકાર્યક્ષમતાના અધિકારીના હોદ્દા પર ચાલુ રહેવાની મંજૂરી આપે છે.શ્રી રાવે પોતાની દલીલોના સમર્થનમાં રજત બરન રોય અને અન્ય કેસ (ઉપરોક્ત), સરનામ સિંહ અને અન્ય કેસ (ઉપરોક્ત) અને વિશ્વનાથ પ્રસાદ સિંહના કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના ચુકાદાઓ પર મજબૂત આધાર રાખ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશો સંઘના કેસો પર આ દરખાસ્ત માટે આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો કે ન્યાયિક અધિકારી ૫૮ વર્ષની વય વટાવી ગયા પછી, તેને તેના પ્રદર્શનનું મૂલ્યાંકન કરી શકાતો નથી અને તેને ૬૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત થાય ત્યાં સુધી સેવામાં ચાલુ રહેવાનો અધિકાર છે. સક્ષમ છે.

શ્રી રાવે કેરળ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદા પર પણ ભરોસો મૂક્યો હતો, જેણે એસ. પરદેસી ત્યાગરાજન વિરુદ્ધ કેરળ હાઈકોર્ટ, (૧૯૯૮) ૨ કે. એલ. ટી. ૯૬૭ના કેસમાં પસાર કરાયેલા નિવૃત્તિના આદેશને સમર્થન આપ્યું હતું, જે ૧૯૯૮ (૨) કે. એલ. જે. ૪૧૪ની સમકક્ષ છે અને આ કોર્ટ દ્વારા સિવિલ અપીલ નંબર ૩૪૬/૧૯૯૯ માં તેના તારીખ ૨૦/૦૨/૨૦૦૩ ના આદેશ દ્વારા ઉપરોક્ત ચુકાદાને સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે.

અમે સંબંધિત પક્ષો વતી હાજર રહેલા વકીલ દ્વારા અને અપીલકર્તાની વ્યક્તિગત રીતે રજૂ કરાયેલી દલીલો માટે અમારી વિચારશીલ વિચારણા કરી છે.અમે સંબંધિત નિયમો અને સમિતિની તારીખ ૧૯/૦૨/૧૯૯૯, પૂર્ણ અદાલત દ્વારા ઠરાવ અને અન્ય સંબંધિત રેકૉર્ડ્સ અને બંને પક્ષો દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓનો કાળજીપૂર્વક અભ્યાસ કર્યો છે.

ઓલ ઇન્ડિયા જજ એસોસિએશનના કેસ (ઉપરોક્ત) માં કોઈ અરજી ન હોત, જો કાયદાકીય નિયમોને કારણે નિવૃત્તિ વય આપમેળે ૬૦ વર્ષ સુધી લંબાવવામાં આવી હોત.બીજી બાજુ, જો આ ક્ષેત્રને સંચાલિત કરતા કાયદાકીય નિયમોના કારણે ન્યાયિક સેવાના સભ્યોની નિવૃત્તિ વય ૫૮ વર્ષ છે, જે તેમની સેવાઓના વિસ્તરણને આધિન છે, જે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના મતે, ૬૦ વર્ષની ઉંમર સુધી સંભવિત અથવા ઉપયોગી હેતુ ધરાવશે, તો આ અદાલતનો નિર્ણય લાગુ થશે.તાત્કાલિક કેસમાં, અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશોના કેસ I અને II પછી નીચેના વૈધાનિક નિયમો બનાવવામાં આવ્યા છે:

(અ) રાજસ્થાન સિવિલ સર્વિસીસ (પેન્શન) નિયમો, ૧૯૯૬.ઉપરોક્ત નિયમોનો નિયમ ૫૩ જે પહેલેથી જ ઉપર કાઢવામાં આવ્યો છે તે ૨૫ વર્ષની લાયકાત સેવા પૂર્ણ કર્યા પછી અથવા ૫૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કર્યા

પછી, નિવૃત્તિના હેતુ માટે કોઈપણ સમયે કોઈપણ સરકારી કર્મચારીના સેવા રેકૉર્ડ અને કામગીરીનું મૂલ્યાંકન કરવાની મંજૂરી આપે છે.

(બી) સતત ઉપયોગી હેતુ માટે સંભવિત ન્યાયિક અધિકારીઓની નિવૃત્તિની વય ૬૦ વર્ષ સુધી વધારીને ૨૦/૦૨/૧૯૯૫ તારીખની સૂચના દ્વારા રાજસ્થાન સેવા નિયમોમાં સુધારો, જ્યારે અન્ય લોકો માટે તે ૫૮ વર્ષ હતી.

(સી) રાજસ્થાન સેવા (સુધારા) નિયમો, ૧૯૯૮ માં વધુ સુધારો, ૨૭/૦૬/૧૯૯૮ પર સૂચિત ન્યાયિક અધિકારીઓ અને અન્ય વચ્ચે કોઈ ભેદભાવ વિના તમામ સરકારી કર્મચારીઓ માટે નિવૃત્તિની વય વધારીને ૬૦ વર્ષ કરવામાં આવી છે.

(ડી) રાજસ્થાન સેવા (સુધારા) નિયમો, ૧૯૯૮, W. E. F. ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ પર અમલમાં આવવા માટે સૂચિત કરવામાં આવ્યા હતા, જેમાં ૫૮ વર્ષની વય વટાવી ચૂકેલા તમામ સરકારી કર્મચારીઓને <ID ૨ પર નિવૃત્ત થવાની જોગવાઈ સાથે નિવૃત્તિની ઉંમર ઘટાડીને ૫૮ વર્ષ કરવામાં આવી હતી, જે અપવાદને આધિન છે કે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા સતત ઉપયોગી હેતુ માટે સંભવિત માનવામાં આવતા ન્યાયિક

અધિકારીઓના કિસ્સામાં, નિવૃત્તિની ઉંમર ૬૦ વર્ષ હશે જ્યારે અન્ય લોકો માટે તે ૫૮ વર્ષ હશે.

ઉપરોક્ત નિયમ પડમાં કથિત સુધારાને કારણે, નિવૃત્તિ વય ઘટાડીને ૫૮ વર્ષ કરવામાં આવી છે, અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશ સંઘના કેસમાં (ઉપરોક્ત) આ અદાલતનો નિર્ણય તાત્કાલિક કેસમાં લાગુ થશે.નીચેના ત્રણ ચુકાદાઓનો વર્તમાન સંદર્ભમાં ઉપયોગી રીતે ઉલ્લેખ કરી શકાય છે.

૧. રજત બરન રોય અને અન્યો વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ડબલ્યુ. બી. અને અન્યો, [૧૯૯૯] ૪ એસસીસી ૨૩૫ ૨૪૦ પર

ઉપરોક્ત ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૧૦માં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે ન્યાયિક અધિકારીની નિવૃત્તિ વય વધારીને ૬૦ વર્ષ કરવાનો યોગ્ય નિયમ બનાવવામાં આવે ત્યારે જારી કરાયેલ નિર્દેશ અસ્તિત્વમાં રહેશે નહીં અને ૧૯૯૩ના કેસમાં એવા રાજ્યોના કિસ્સામાં નિર્દેશો આપ્યા પછી કે જેમણે નિયમો બનાવ્યા હતા જેના પરિણામે તે રાજ્યોમાં ગૌણ ન્યાયતંત્રના સભ્યો ૬૦ વર્ષની વય સુધી સેવામાં ચાલુ રહેવાનો હકદાર બન્યા હતા, ત્યારે એવું માનવું પડશે કે આ વૃદ્ધિ ઘડવામાં આવેલા આવા નિયમોના આધારે અમલમાં આવી છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તે રાજ્યોમાં નિવૃત્તિ વયમાં વધારો આ અદાલતના નિર્દેશોને

આધિન રહેશે અને તે ફક્ત લાગુ પડતા નિયમોની શરતોને આધિન રહેશે અને આવા કિસ્સાઓમાં, નિવૃત્તિ પહેલાનું મૂલ્યાંકન ત્યાં સુધી લાગુ થશે નહીં જ્યાં સુધી તે નિયમો હેઠળ ખાસ પ્રદાન કરવામાં ન આવે.

૨. અલ્હાબાદ ખાતે હાઇકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેયર દ્વારા રજિસ્ટ્રાર વિરુદ્ધ સરનામ સિંહ અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૨ એસ. સી. સી. ૩૩૯ ૩૪૬ પર.

આ અદાલતે પેરા ૧૩માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“આ અવલોકનો સૂચવે છે કે ન્યાયિક અધિકારીઓને ૬૦ વર્ષની ઉંમર સુધી સેવામાં ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપતા પહેલા તેમના કામ, કામગીરી અને આચરણનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે આ અદાલત દ્વારા સૂચવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા અસ્થાયી પગલા તરીકે વિકસાવવામાં આવી હતી અને તેને કાયમી સુવિધા તરીકે અપનાવવામાં આવી ન હતી. આમ પસંદગી નિમણૂક અધિકારી પર છોડી દેવામાં આવી હતી. જો નિમણૂક સત્તામંડળે પોતે નિવૃત્તિની વય લંબાવવા માટે જરૂરી સેવા નિયમો બનાવ્યા હોય, તો ઉપરોક્ત પ્રક્રિયા છોડી દેવાની હતી કારણ કે અધિકારીઓ સંબંધિત રાજ્યોમાં નિમણૂક સત્તામંડળે બનાવેલા સેવા નિયમો અનુસાર સેવામાં ચાલુ રહેશે. જો તે કરવામાં ન આવ્યું હોત, તો ન્યાયિક અધિકારીઓએ

અગાઉના કેસમાં આ અદાલતના નિર્દેશો અનુસાર ૬૦ વર્ષની ઉંમર સુધી સેવામાં ચાલુ રહેવાનું હતું, જો કે, અધિકારીઓ, તેમના સેવા રેકૉર્ડની ચકાસણી પર, સમીક્ષા અરજીમાં જારી કરાયેલા નિર્દેશો અનુસાર, વિસ્તૃત સેવાના લાભ માટે યોગ્ય હોવાનું જણાયું હતું.”

૩. વિશ્વનાથ પ્રસાદ સિંહ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, [૨૦૦૧] ૨ એસ. સી. સી. ૩૦૫ પર

આ અદાલતે પેરા ૭ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“તે સ્પષ્ટ છે કે આ અદાલતનો ઈરાદો આ અદાલતના ચુકાદાના બળ દ્વારા ન્યાયિક અધિકારીઓને લાભ આપવાનો અને સંબંધિત રાજ્ય દ્વારા ન્યાયિક અધિકારીઓની નિવૃત્તિ વચને સંચાલિત કરતા સેવા નિયમોમાં સુધારો ન થાય ત્યાં સુધી આ સમયગાળા દરમિયાન લાભ મેળવવા માટે એક પદ્ધતિપ્રદાન કરવાનો છે. એકવાર નિયમોમાં સુધારો કરવામાં આવે તે પછી, નિવૃત્તિ વય સેવા નિયમો દ્વારા સંચાલિત થશે. પરંતુ જ્યાં સુધી તે કરવામાં ન આવ્યું ત્યાં સુધી, ૧૯૯૩ના કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદાનો હેતુ નિવૃત્તિની ઉંમરને નિયંત્રિત કરવાનો હતો. સેવાના નિયમો હેઠળ, જો તેમાં સુધારો કરવામાં આવે તો, ન્યાયિક હોદ્દો સંભાળવાનો અધિકાર એક વૈધાનિક અધિકાર હશે, જે નિયમો દ્વારા વિચારવામાં આવેલી જરૂરિયાતો,

જો કોઈ હોય તો, તેને સંતોષવા માટે આધિન રહેશે.ત્યાં સુધી, સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા અનુસાર ઉચ્ચ અદાલતો દ્વારા કરવામાં આવતા મૂલ્યાંકન અથવા મૂલ્યાંકનમાં યોગ્યતાની કસોટીને સંતોષવા માટે ૬૦ વર્ષની નિવૃત્તિની વિસ્તૃત વય ન્યાયિક અધિકારીઓને ઉપલબ્ધ લાભ હશે.આવા મૂલ્યાંકન જાહેર હિતમાં ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટે હાથ ધરવામાં આવેલા મૂલ્યાંકનથી સ્વતંત્ર અને અન્ય છે જેનો અગાઉ અથવા પછી પણ આશરો લઈ શકાય છે.ઉપરોક્ત દ્રષ્ટિકોણને આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા સંખ્યાબંધ નિર્ણયોમાંથી સમર્થન મળે છે જેનો ટૂંકમાં ઉલ્લેખ કરી શકાય છે.”

અમે જે મંતવ્યો લીધા છે તે અગાઉ ઉલ્લેખિત કેસોમાં આ અદાલતના નિર્ણય સાથે સુસંગત છે.સંખ્યા વિનાના સમયમાં આ અદાલતે ન્યાયિક સેવા અને અન્ય સેવાઓ વચ્ચેના તફાવત તરફ ધ્યાન દોર્યું હતું.અખિલ ભારતીય ન્યાયાધીશો સંગઠન વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્ય, [૧૯૯૨] ૧ એસ. સી. સી. ૧૧૯માં ન્યાયિક અધિકારીઓને તેમની ફરજો નિભાવવામાં પડતી મુશ્કેલીઓ, અવરોધો અને મુશ્કેલીઓને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતે તમામ રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોને નિર્દેશ જારી કર્યો હતો કે ન્યાયિક અધિકારીઓની નિવૃત્તિ વય <આઈ. ડી. ૧>થી ૬૦ વર્ષ નક્કી કરવામાં આવે.મોટી સંખ્યામાં સમીક્ષા અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને ઓલ ઇન્ડિયા જજ એસોસિએશન કેસ (સમીક્ષા કેસ) (સુપ્રા) માં ન્યાયિક અધિકારીઓની સામાન્ય નિવૃત્તિ વય ૬૦ વર્ષ હોવાનું જાળવી રાખ્યું હતું, પરંતુ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો કે મુખ્ય ન્યાયાધીશ દ્વારા નિયુક્ત સમિતિ ન્યાયિક સેવાના સભ્યોની ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં તેમની ક્ષમતા શોધવા માટે તેમના રેકૉર્ડની સમીક્ષા કરશે અને જેઓ હાઈકોર્ટના મતે યોગ્ય નથી, તેમને ૫૮ વર્ષની

ઉંમરે ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરવામાં આવશે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ન્યાયિક સેવાના તે સભ્યોની સેવાઓ ૬૦ વર્ષ સુધી લંબાવવામાં આવશે નહીં.તેનું નિર્દેશન કરવામાં આવ્યું હતું:

“(બી) નિવૃત્તિ વય વધારવાની દિશામાં નીચે મુજબ ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે :

જ્યારે દરેક ગૌણ ન્યાયિક અધિકારીની નિવૃત્તિ વય ૬૦ વર્ષ સુધી લંબાવવામાં આવશે, ત્યારે સંબંધિત ઉચ્ચ અદાલતોએ, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, ન્યાયિક અધિકારીને લાગુ પડતા સેવા નિયમો હેઠળ ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટેની પ્રક્રિયાને અનુસરીને ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં તેની સતત ઉપયોગિતા માટે તેના રેકૉર્ડનું મૂલ્યાંકન અને મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ અને જો તે યોગ્ય અને પાટર હોય તો જ તેને ૫૮ થી ૬૦ વર્ષ સુધી વિસ્તૃત નિવૃત્તિ વયનો લાભ આપવો જોઈએ.

અગાઉની નિવૃત્તિ વય ૫૮ વર્ષથી ઓછી હોય તેવા કિસ્સાઓમાં પણ ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં સંબંધિત મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ.અહીં નિર્દેશિત મૂલ્યાંકન ૫૮ વર્ષની વય પછી પણ સેવામાં ચાલુ રહેવાની યોગ્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે છે અને તે અગાઉના તબક્કે સંબંધિત સેવા નિયમો હેઠળ હાથ ધરાયેલા ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટેના મૂલ્યાંકન ઉપરાંત અને તેનાથી સ્વતંત્ર છે.

હાલના ન્યાયિક અધિકારીઓની નિવૃત્તિ વયને લગતી સેવાની શરતો આથી બદલવામાં આવી હોવાથી, જે ન્યાયિક અધિકારીઓ ૫૮ વર્ષની વયે ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટેની શરત સાથે વધેલી નિવૃત્તિ વયનો લાભ લેવા ઇચ્છતા નથી, તેમની પાસે ૫૮ વર્ષની વયે નિવૃત્ત થવાનો વિકલ્પ છે.તેઓએ ૫૭ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરે તે પહેલાં લેખિતમાં આ વિકલ્પનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.જે લોકો ૫૭ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરે તે પહેલાં ઉપરોક્ત વિકલ્પનો ઉપયોગ કરતા નથી, તેઓએ ૫૮ વર્ષની વયે ફરજિયાત નિવૃત્તિની જવાબદારી સાથે ૬૦ વર્ષની વધેલી નિવૃત્તિ વય સુધી સેવામાં ચાલુ રહેવાનું પસંદ કર્યું હોવાનું માનવામાં આવશે.

જે લોકોએ ૫૭ વર્ષની વય વટાવી દીધી છે અને જેઓ આ નિર્ણયની તારીખ પછી તરત જ ૫૮ વર્ષની વય વટાવી ગયા છે તેઓ આ નિર્ણયની તારીખથી એક મહિનાની અંદર તેમના વિકલ્પનો ઉપયોગ કરશે.જો તેઓ આમ નહીં કરે, તો તેઓએ ૬૦ વર્ષની ઉંમર સુધી સેવામાં ચાલુ રહેવાનું પસંદ કર્યું હોવાનું માનવામાં આવશે.તે કિસ્સામાં, તેઓ ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરે તે પહેલાં આવી સમીક્ષા હાથ ધરવા માટે પૂરતો સમય ન હતો તે હકીકત હોવા છતાં, જો કોઈ હોય તો ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટે પણ તેમની સમીક્ષા કરવામાં આવશે.જો કે, તેમના કિસ્સામાં, તેમના વિકલ્પનો ઉપયોગ કરવા માટે તેમને ઉપર આપવામાં આવેલા સમયગાળાની સમાપ્તિની તારીખથી બે મહિનાની અંદર સમીક્ષા હાથ ધરવી જોઈએ, અને જો અયોગ્ય જણાય, તો નિયમો હેઠળ ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટેની પ્રક્રિયા અનુસાર તેમને ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરવા જોઈએ.

જે ન્યાયિક અધિકારીઓ પહેલેથી જ ૫૮ વર્ષની વય વટાવી ચૂક્યા છે, તેઓ ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટે સમીક્ષાને આધિન રહેશે નહીં અને ૬૦ વર્ષની વિસ્તૃત નિવૃત્તિ વય સુધી સેવામાં ચાલુ રહેશે કારણ કે તેમને તેમના વિકલ્પનો ઉપયોગ કરવાની કોઈ તક મળી નથી અને તેમના કિસ્સામાં તેઓ ૫૮ વર્ષની વય સુધી પહોંચે તે પહેલાં ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટે કોઈ સમીક્ષા હાથ ધરી શકાતી નથી.

નિર્વિવાદપણે ઉપરોક્ત નિર્દેશને અનુસરીને અથવા તેને આગળ વધારતા, રાજસ્થાન સેવા નિયમોના નિયમો ૫૬ અને ૫૬એ ને રાજસ્થાન રાજ્ય દ્વારા ૨૭/૦૬/૧૯૯૮ ના જાહેરનામાના સંદર્ભમાં બદલવામાં આવ્યા હતા, જેમાં સરકારી કર્મચારીની ફરજિયાત નિવૃત્તિની તારીખ (નિવૃત્તિની તારીખ) તે મહિનાનો છેલ્લો દિવસ હશે જેમાં તે ૬૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરે છે. જોકે, નિયમો ૫૬ અને ૫૬એમાં ૨૮/૧૨/૧૯૯૮ ના જાહેરનામા દ્વારા સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો, જે પહેલેથી જ ઉપર કાઢવામાં આવ્યા છે. જોકે, ઉપરોક્ત નિયમો ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ થી અમલમાં આવવાના હતા.

અહીં અપીલ કરનારાઓ રાજસ્થાન ન્યાયિક સેવાના સભ્યો હતા. ચંદ્ર સિંહ (C. A. નંબર ૫૫૭૬/૨૦૦૦ માં અપીલકર્તા) અને ભંવર લાલ શર્મા (C. A. નંબર ૭૪૪૧/૨૦૦૦ માં અપીલકર્તા) એ અનુક્રમે ૧૨/૦૩/૧૯૯૯ અને ૧૯/૦૯/૧૯૯૮ પર ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરી

હતી જ્યારે માતા દીન ગર્ગ (C. A. ૬૦૭૮/૨૦૦૦ માં અપીલકર્તા) એ ૦૪/૦૧/૧૯૯૯ પર અથવા તેની આસપાસ ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરી હતી.

આમ, ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ પર તે બધાએ ૫૮ વર્ષની ઉંમર પાર કરી.આ અદાલતના નિર્દેશની દ્રષ્ટિએ, તેથી, તેમના કેસોની ઉપરોક્ત તારીખે સમીક્ષા થઈ શકી ન હોત.જો કે, તેમ છતાં, હાઈકોર્ટની સમીક્ષા સમિતિએ આ પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો કે શું તેમની કામગીરીને ધ્યાનમાં રાખીને ઉપરોક્ત નિયમ ૫૬ માં સમાવિષ્ટ અપવાદની દ્રષ્ટિએ તેમની સેવાઓ વધારવી જોઈએ કે નહીં; જોકે સુધારેલા નિયમો અમલમાં આવ્યા ન હતા.તેઓ તેમની સેવાઓના વિસ્તરણ માટે અયોગ્ય હોવાનું જણાયું હતું અને રાજસ્થાન હાઈકોર્ટની પૂર્ણ અદાલત દ્વારા ભલામણ કરવામાં આવી હતી કે તેમને ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરવામાં આવે.૨૩/૦૩/૧૯૯૯ તારીખનો સરકારી આદેશ ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ થી અસરથી અપીલકર્તાઓને નિવૃત્ત કરવાનો જારી કરવામાં આવ્યો હતો, જે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના મહાપંજીયક દ્વારા તેમને ૨૬/૦૩/૧૯૯૯ તારીખના પત્રના સંદર્ભમાં જણાવવામાં આવ્યો હતો.

અહીં અપીલકર્તાઓએ રાજસ્થાન હાઈકોર્ટ સમક્ષ ઉપરોક્ત આદેશ પર સવાલ ઉઠાવ્યા હતા.ઉચ્ચ અદાલતે તેના વિવાદિત ચુકાદાને કારણે ઉપરોક્ત આદેશની માન્યતાને અન્ય બાબતોની સાથે સમર્થન આપ્યું હતું, જેમાં જણાવ્યું હતું કે ઉચ્ચ અદાલત પાસે અપીલકર્તાઓની કામગીરીનું

મૂલ્યાંકન કરવા માટે જરૂરી અધિકારક્ષેત્ર છે અને તે નિષ્કર્ષ પર આવે છે કે અપીલકર્તાઓની સેવાઓ ૫૮ વર્ષથી વધારીને ૬૦ વર્ષ ન કરવી જોઈએ.

અપીલકર્તાઓની એવી દલીલ કે જ્યાં રાજ્ય દ્વારા ઘડવામાં આવેલા નિયમો દ્વારા નિવૃત્તિ વય ૬૦ વર્ષ નક્કી કરવામાં આવી હોય અને ત્યારથી તે અસ્તિત્વમાં છે ત્યાં નિવૃત્તિ વય ૬૦ વર્ષ સુધી વધારવાનો પ્રશ્ન ઊભો થશે નહીં.

આ અંગેનો કાયદો તાજેતરમાં બોમ્બેની હાઈકોર્ટમાં રજિસ્ટ્રાર અને એ. એન. આર. વિરુદ્ધ બિરજ મોહન ગુપ્તા (મૃત) દ્વારા એલ. આર. અને એ. એન. આર., [૨૦૦૩] ૨ એસ. સી. સી. ૩૯૦ દ્વારા નીચેની શરતોમાં મૂકવામાં આવ્યો છે.

“મહારાષ્ટ્ર સિવિલ સર્વિસીસ (પેન્શન) નિયમો, ૧૯૮૨ નો નિયમ ૧૦ (૩) (સી) માત્ર બારમાંથી સીધી નિમણૂક માટે લાગુ પડે છે. તેના કારણે, તેમને પેન્શનનો લાભ આપવામાં આવ્યો છે જેથી તેઓ ૬૦ વર્ષની વયની બાહ્ય મર્યાદાને આધિન દસ વર્ષની લઘુત્તમ લાયકાત સેવા પૂર્ણ કરી શકે. આવા અધિકારીની નિવૃત્તિની સામાન્ય વય કાં તો દસ વર્ષની સેવા પૂર્ણ કરવાની અથવા ૫૫ વર્ષ, જે પણ પહેલાં હોય તે હશે. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રતિવાદી ૫૫ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરીને નિવૃત્તિ વય સુધી પહોંચી ગયો હોત. જો કે, અહીં અગાઉ ઉલ્લેખિત ન્યાયાધીશોના કેસની દ્રષ્ટિએ આપવામાં આવેલા લાભને

ધ્યાનમાં રાખીને, તેમણે ૬૦ વર્ષની ઉંમરે નિવૃત્ત થવાનું હતું, પરંતુ આવા લાભ તેમાં નિર્ધારિત શરતોને આધીન હતા.સેવા નિયમો હેઠળ ન્યાયિક અધિકારીઓની નિવૃત્તિ વય ૬૦ વર્ષની હોય તો ૪, ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરવા પર તેમના પ્રદર્શનની સમીક્ષાનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી; પરંતુ જ્યારે ન્યાયિક અધિકારીઓને લાગુ પડતા સેવા નિયમો હેઠળ નિવૃત્તિ વય ૫૮ વર્ષ કે તેથી ઓછી હોય, ત્યારે તે ચુકાદાના લાભ માટે હકદાર રહેશે, જે ઘટનામાં તેની લાગુ થવાની મર્યાદાઓ પણ સંપૂર્ણપણે લાગુ થશે.”

અમે ઉપરોક્ત નિર્ણયોથી ખંધાયેલા છીએ.

તેથી, આ વિવાદિત આદેશો રાજસ્થાન સેવા નિયમોના નિયમ ૫૬માં સમાવિષ્ટ 'અપવાદ'ના સંદર્ભમાં પસાર કરી શકાયા ન હોત.અપીલકર્તાઓની વધુ દલીલ કે ઉચ્ચ અદાલત, એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે સુધારેલા નિયમો ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ થી અમલમાં આવવાના હતા, તે કાર્યવાહી શરૂ કરી શકતી ન હતી, તે પહેલાં પણ તે સારું હોવાનું જણાય છે.બોમ્બેના વેંકટેશ્વરલૂ અને અન્ય (ઉપરોક્ત) કેસમાં આ અદાલતે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે મૂળ અધિકારને અસર કરતા આદેશો આવા કાયદા હેઠળ અમલમાં આવ્યા પછી જ કરી શકાય છે અને તેની અપેક્ષાએ નહીં.

આ તબક્કે, રાજસ્થાન સામાન્ય કલમ અધિનિયમ, ૧૯૫૫ની કલમ ૨૪ની જોગવાઈની નોંધ લેવી નફાકારક છે, જે સામાન્ય કલમ અધિનિયમ, ૧૯૮૭ની કલમ ૨૨ સાથે સમાન સામગ્રીમાં છે.

રાજસ્થાન સામાન્ય કલમ અધિનિયમ, ૧૯૫૫ની કલમ ૨૪ આ રીતે વાંચે છે:-

“૨૪. નિયમો વગેરે બનાવવાઅને કાયદાઓ પસાર કરવા અને શરૂ કરવા વચ્ચે આદેશો જારી કરવાજ્યાં, રાજસ્થાનના કોઈ પણ કાયદા દ્વારા, જે તેના પસાર થયા પછી તરત જ અમલમાં ન આવે, નિયમો, નિયમો, પેટા-કાયદાઓ બનાવવા અથવા આવા કાયદાના અમલના સંદર્ભમાં અથવા કોઈ અદાલત અથવા કાર્યાલયની સ્થાપના અથવા તે હેઠળ કોઈ ન્યાયાધીશ અથવા અધિકારીની નિમણૂકના સંદર્ભમાં આદેશો જારી કરવાની સત્તા આપવામાં આવે છે અથવા તે વ્યક્તિના સંદર્ભમાં કે જેના દ્વારા અથવા ક્યારે, અથવા તે સ્થળ કે જ્યાં અથવા જે રીતે અથવા ફી માટે આવા કાયદા હેઠળ કોઈ પણ વસ્તુ કરવાની હોય, તો તે શક્તિનો ઉપયોગ આવા કાયદા પસાર થયા પછી કોઈપણ સમયે થઈ શકે છે, પરંતુ નિયમો, નિયમો, પેટા-કાયદાઓ અથવા આમ કરવામાં આવેલા અથવા બહાર પાડવામાં આવેલા આદેશો આવા કાયદાના પ્રારંભ સુધી અમલમાં રહેશે નહીં.

આ જોગવાઈ સ્પષ્ટપણે સંબંધિત અધિકારીઓને આપવામાં આવેલી સત્તાની મર્યાદા અને અવકાશને નિર્ધારિત કરે છે કારણ કે તેમાં "સંબંધિત" શબ્દોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.જો કે, અમે અપીલકર્તાઓની રજૂઆતને સ્વીકારવામાં અસમર્થ છીએ કે નિયમ ૫૬ ન્યાયિક અધિકારીઓને બિલકુલ લાગુ પડતો નથી કારણ કે ન્યાયિક અધિકારીઓની ઉંમર નક્કી કરતા અન્ય કોઈ નિયમો અમારી સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા નથી.અપીલકર્તાઓએ પોતે જ બિન-સુધારેલા નિયમ ૫૬ પર

આધાર રાખ્યો છે.રાજસ્થાન સેવા નિયમો, ૧૯૫૧ ન્યાયિક અધિકારીઓને પણ લાગુ પડે છે, જેમાં નિવૃત્તિની વય ૬૦ વર્ષ અથવા ૫૮ વર્ષ નક્કી કરવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત નિયમોના નિયમ ૫૬માં આપવામાં આવેલ અપવાદ એ હકીકતનો પણ સંકેત છે કે ઉપરોક્ત નિયમો ન્યાયિક અધિકારીઓને લાગુ પડે છે.જ્યાં સુધી ઉપરોક્ત નિયમો લાગુ ન થાય ત્યાં સુધી, તેની લાગુ પડવા માટે કોઈ અપવાદ કરવાનો પ્રશ્ન ઊભો થશે નહીં.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અપવાદમાં સમાવિષ્ટ બાકાત કલમ નિયમોની લાગુ પડવા તરફ ધ્યાન દોરે છે અને તેથી એવું માનવું આવશ્યક છે કે ન્યાયિક સેવાના સભ્યો તેના કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે.અપીલકર્તાઓની એવી દલીલ કે ઉપરોક્ત અપવાદ ઓલ ઇન્ડિયા જજ એસોસિએશનના કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના નિર્ણયોની વિરુદ્ધ છે તે સાચું નથી.ઉપરોક્ત અપવાદ, અમારા મતે, ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં સમાવિષ્ટ નિર્દેશોને અનુરૂપ પ્રદાન કરવામાં આવ્યો છે.

આ આપણને એ પ્રશ્ન તરફ દોરી જાય છે કે શું ૩૧/૦૩/૧૯૯૯ પહેલાં અપીલકર્તાઓની કામગીરીનું મૂલ્યાંકન કરવામાં ઉચ્ચ અદાલતની કાર્યવાહી રાજસ્થાન સિવિલ સર્વિસ (પેન્શન) નિયમો, ૧૯૯૬ના નિયમ ૫૩ની તપાસ સાથે સુસંગત છે.આપેલ કેસમાં, ઉપરોક્ત નિયમનો આશરો લઈ શકાય છે પરંતુ ઉચ્ચ અદાલતે ક્યારેય એવું કોઈ વલણ અપનાવ્યું નથી કે તેની કાર્યવાહી તે હેઠળ ન્યાયી ઠેરવવામાં આવી હતી.દેખીતી રીતે ઉપરોક્ત નિયમ લાગુ પડતો નથી કારણ કે તે પ્રતિવાદીઓની દલીલ ક્યારેય રહી નથી કે વિવાદિત આદેશ જાહેર હિતમાં અથવા તેના માટે અન્ય પૂર્વ-જરૂરિયાતમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, એટલે કે, સરકારી કર્મચારીને જાહેર હિતમાં નિવૃત્ત થવાની તારીખ પહેલાં લેખિતમાં તરણ મહિનાની નોટિસ આપવી અથવા તેના બદલામાં તરણ

મહિનાના પગાર અને ભથ્થાનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું.આવા નિયમની પૂર્વ-આવશ્યકતાઓનું પાલન, તે સારી રીતે સ્થાયી છે, ફરજિયાત છે અને ડિરેક્ટરી નથી.આ અદાલત દ્વારા આવી અરજીને સ્પષ્ટપણે નકારી કાઢવામાં આવી છે.[૨૪૮ જન રોયનો કેસ જુઓ (ઉપરોક્ત)–પેરા ૧૩ થી ૧૬].તે એકદમ સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે, વૈધાનિક સત્તા દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશની કાયદેસરતા અથવા અન્યથા તેના ચહેરા પર ન્યાય કરવો આવશ્યક છે કારણ કે તેમાં સમાવિષ્ટ કારણોને સોગંદનામા દ્વારા પૂરક કરી શકાતા નથી.[મોહિન્દર સિંહ ગિલ અને એન. આર. વિરુદ્ધ મુખ્ય ચૂંટણી કમિશનર, નવી દિલ્હી અને અન્ય, [૧૯૭૮] ૧ એસ. સી. સી. ૪૦૫ જુઓ.]તે સાચું હોઈ શકે છે કે ખોટી જોગવાઈનો ઉલ્લેખ કરવો અથવા સાચી જોગવાઈનો ઉલ્લેખ કરવામાં ભૂલ કરવી એ શ્રી રાવ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી કાયદાની કોઈપણ જોગવાઈ હેઠળ સત્તા અસ્તિત્વમાં હોય ત્યાં સુધી આદેશને અમાન્ય ઠેરવશે નહીં. પરંતુ ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો તાત્કાલિક કિસ્સામાં લાગુ કરી શકાતા નથી કારણ કે ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ બે અલગ-અલગ ક્ષેત્રોમાં કામ કરે છે જેમાં વિવિધ પૂર્વ-આવશ્યકતાઓનું પાલન જરૂરી છે.તે પુનરાવર્તન કરશે કે પેન્શન નિયમોના નિયમ ૫૩ની દ્રષ્ટિએ, ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટેનો આદેશ માત્ર ત્યારે જ પસાર કરી શકાય છે જ્યારે તે જાહેર હિતમાં હોય અને/અથવા તેના બદલામાં તરણ મહિનાની નોટિસ અથવા તરણ મહિનાનો પગાર આપવામાં આવ્યો હોય.ઉપરોક્ત શરતોમાંથી કોઈપણનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું.

અમે શ્રી રાવની એ દલીલને પણ સ્વીકારી શકતા નથી કે માતા દીન ગર્ગના કિસ્સામાં, વિવાદિત આદેશ પસાર થવા છતાં વિભાગીય કાર્યવાહીને બાકી રાખી શકાય.ઉચ્ચ અદાલતે વિભાગીય

કાર્યવાહીમાં કોઈ આદેશ આપ્યો ન હતો.તેણે વૈધાનિક નિયમના કારણે હાઈકોર્ટ અને રાજ્યને આપવામાં આવેલા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાની માંગ કરી હતી.જ્યાં સુધી કર્મચારી સેવામાં હોય ત્યાં સુધી વિભાગીય કાર્યવાહી ચાલુ રહી શકે છે.જો નોકરીદાતા દ્વારા શિસ્તની કાર્યવાહી બાકી રાખવામાં આવે તો કર્મચારીને નિવૃત્ત કરી શકાતો નથી.પેન્શનના નિયમોમાં એવી ચોક્કસ જોગવાઈ હોવી જોઈએ કે જેના સંદર્ભમાં, સંપૂર્ણ અથવા પેન્શનનો એક ભાગ રોકી શકાય અથવા ઉપાડી શકાય, જેના માટે કાર્યવાહી શરૂ કરવી પડે.વધુમાં, સંબંધિત કર્મચારીને નિવૃત્ત થવાની મંજૂરી હોવા છતાં આવી કાર્યવાહી ચાલુ રાખવાની જોગવાઈ કરતો કોઈ નિયમ પણ અમારા ધ્યાનમાં લાવવામાં આવ્યો નથી.આવી કાર્યવાહીની ગેરહાજરીમાં, ઉચ્ચ અદાલત અથવા રાજ્ય દલીલ કરી શકે નહીં કે અપીલકર્તા માતા દીન ગર્ગ સામે વિભાગીય કાર્યવાહી ચાલુ રહી શકે છે.

તેથી, અમારી પાસે એવું માનવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ નથી કે અહીં અપીલકર્તાઓને ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરવામાં ઉચ્ચ અદાલત અથવા રાજ્ય તરફથી કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી ગેરકાયદેસર હતી.

ભારતના બંધારણની કલમ ૨૩૫ ઉચ્ચ અદાલતને કાળા ઘેટાંને શિસ્ત આપવા અથવા ડેડવુડને બહાર કાઢવાના દૃષ્ટિકોણથી કોઈપણ સમયે કોઈપણ ન્યાયિક અધિકારીની કામગીરીનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે સક્ષમ બનાવે છે.ઉચ્ચ ન્યાયાલયની આ બંધારણીય સત્તાને કોઈ પણ નિયમ અથવા

આદેશ દ્વારા સીમિત કરી શકાતી નથી.આપણે ઉપયોગી રીતે કલમ ૨૩૫ પરના કેટલાક અગ્રણી કેસોનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ.

૧. આસામ રાજ્ય વિરુદ્ધ રંગા મોહમ્મદ, AIR (૧૯૬૭) SC ૮૦૩ (૫ ન્યાયાધીશો)

૨. શમશેર વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, AIR (૧૯૭૪) SC ૨૧૯૨ (૭ ન્યાયાધીશો)

૩. બોમ્બે હાઈકોર્ટ વિરુદ્ધ શિરીષ કુમાર રંગરાવ પાટીલ, AIR (૧૯૯૭) SC ૨૬૩૭.

જો કે, અમારા ઉપરોક્ત તારણો એવા નિષ્કર્ષ તરફ દોરી ગયા નથી કે અપીલકર્તાઓ વિવેકાધીન રાહત માટે હકદાર નહીં હોય.

કોઈ પણ સંજોગોમાં, અપીલકર્તાઓની દલીલમાં કેટલાક બળ છે એમ ધારીને પણ, આ અદાલત તાહેરખાતૂન વિરુદ્ધ સલામ્બિન મોહમ્મદ, [૧૯૯૯] ૨ એસ. સી. સી. ૬૩૫ ને અનુસરવામાં ન્યાયી ઠેરવવામાં આવશે, જેમાં આ અદાલતે જાહેર કર્યું હતું કે જો અપીલકર્તાની દલીલ કેસના એકંદર સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને કાયદામાં યોગ્ય છે, તો પણ આ અદાલત અપીલકર્તાઓની તરફેણમાં કાયદો જાહેર કરતી વખતે કલમ ૧૩૬ હેઠળ રાહત આપવાનો ઇનકાર કરીને ન્યાયી ઠેરવશે.પ્રમાણપત્રની રીટ જારી કરવી એ એક વિવેકાધીન ઉપાય છે.[ચંપાલાલ બિનાની વિરુદ્ધ CIT, પશ્ચિમ બંગાળ, AIR (૧૯૭૦) SC ૬૪૫ જુઓ.]ઉચ્ચ અદાલત અને પરિણામે આ અદાલત ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ અથવા ૩૨ હેઠળ તેના અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો

ઉપયોગ કરતી વખતે ગેરકાયદેસર આદેશને રદ કરી શકશે નહીં, જો કે આવું કરવું કાયદેસર રહેશે.આપેલ કેસમાં, ઉચ્ચ અદાલત અથવા આ અદાલત અરજદારને વિવેકાધીન રાહતનો લાભ આપવાનો ઇનકાર કરી શકે છે.વધુમાં, આ અદાલતે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ તેના વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કર્યો હતો, જેનો ઉપયોગ એવા કેસમાં કરવાની જરૂર નથી કે જ્યાં વિવાદિત ચુકાદો ખોટો હોવાનું જણાય, જો તેના કારણે નોંધપાત્ર ન્યાય કરવામાં આવી રહ્યો હોય.[એસ. ડી. એસ. શિપિંગ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ જય કન્ટેનર સર્વિસીસ કંપની જુઓ. પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્યો, [૨૦૦૩] ૪ સુપ્રીમ ૪૪].આવી રાહતને નકારી શકાય છે, અન્ય બાબતોની સાથે, જ્યારે તે જાહેર નીતિનો વિરોધ કરશે અથવા એવા કિસ્સામાં કે જ્યાં ગેરકાયદેસર આદેશને રદ કરવાથી અન્ય ગેરકાયદેસર આદેશને પુનર્જીવિત કરવામાં આવશે.આ અદાલત પણ ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪૨ હેઠળ તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને એવો આદેશ પસાર કરવાનો હકદાર છે જે પક્ષકારોને સંપૂર્ણ ન્યાય આપશે.

અપીલકર્તાઓ વિરુદ્ધ વાર્ષિક ગુપ્ત અહેવાલો દ્વારા અમને લેવામાં આવ્યા છે.તેમાંથી પસાર થયા પછી, અમારો અભિપ્રાય છે કે આ યોગ્ય કેસ નથી જ્યાં આ અદાલતે અપીલકર્તાની તરફેણમાં તેના વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.બિરજ મોહન ગુપ્તાના કેસમાં (ઉપરોક્ત) આ અદાલતે પણ અપીલકર્તાની તરફેણમાં તેના વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કર્યો છે, જો કે ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો આદેશ કાયદા અનુસાર ન હોવાને કારણે રદબાતલ થવા માટે જવાબદાર હોવાનું જણાયું હતું.

આ અદાલતે કલ્પ્યું કે આ સિદ્ધાંત વિષયની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં લીધા વિના, કલમ ૧૩૬ હેઠળ વિશેષ રજા દ્વારા સ્વીકારવામાં આવેલી તમામ પ્રકારની અપીલને લાગુ પડે છે.તેથી અપીલ સ્વીકારવામાં આવે અને વિશેષ રજા આપવામાં આવે તે પછી પણ, અપીલકર્તાએ ખતાવવું જોઈએ કે અપવાદરૂપ અને વિશેષ સંજોગો અસ્તિત્વમાં છે, અને જો કોઈ દખલગીરી નહીં થાય, તો નોંધપાત્ર અને ગંભીર અન્યાય થશે અને કેસમાં યોગ્યતા પર અપીલ કરાયેલા નિર્ણયની સમીક્ષાની બાંધધરી આપવા માટે પૂરતી ગંભીર લાક્ષણિકતાઓ છે.તેથી આ અદાલત કાયદો જાહેર કરી શકે છે અથવા નીચલી અદાલતની ભૂલ તરફ ધ્યાન દોરે છે, તેમ છતાં જો વિશેષ સંજોગો અસ્તિત્વમાં ન હોવાનું દર્શાવવામાં આવે અને તથ્યો પરના કેસના ન્યાયમાં દખલગીરીની જરૂર ન હોય અથવા જો તેને લાગે કે રાહતને અલગ રીતે ઢાળવામાં આવી શકે છે તો તે દખલ કરી શકશે નહીં.

તહેરાખાતૂન (ઉપરોક્ત) ના પેરા ૧૫-૨૦ માં કરવામાં આવેલા અવલોકનો હાથ પરના કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર ઉપયોગી રીતે લાગુ કરી શકાય છે.

તાત્કાલિક કેસમાં, અમે ઉચ્ચ ન્યાયિક અધિકારીઓ સાથે વ્યવહાર કરી રહ્યા છીએ.અમે તરણ ન્યાયાધીશોની સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનોની નોંધ લીધી છે.ન્યાયિક સેવાની પ્રકૃતિ એવી છે કે તે શંકાસ્પદ પ્રમાણિકતા ધરાવતી અથવા તેમની ઉપયોગિતા ગુમાવનાર વ્યક્તિઓની સેવામાં સતત ટકી રહેવાનું પોસાય તેમ નથી.

તાત્કાલિક કેસમાં, અપીલકર્તાઓ, જેમ કે નિવૃત્ત થયા છે, તેઓ તેમની સેવા દરમિયાન મેળવેલા લાભનો કોઈ ભાગ ગુમાવતા નથી અને તેમાં કોઈ દંડાત્મક પરિણામ સામેલ નથી અને અમારા મતે નિવૃત્તિને પ્રથમ દૃષ્ટિએ અને સજા તરીકે ગણવામાં આવતી નથી.

તેથી, અમે અપીલને નકારી કાઢીશું, પરંતુ અમે ઉચ્ચ અદાલત અને રાજ્ય સરકારને આ આદેશની જાણની તારીખથી તરણ મહિનાના સમયગાળાની અંદર અપીલકર્તાઓને શક્ય તેટલી ઝડપથી તમામ નિવૃત્તિ લાભો ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપીશું. કોઈ ખર્ચ નહીં.

અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/ હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/ હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.